

STOSOWANIE TESTÓW PSYCHOLOGICZNYCH W PORADNICTWIE ZAWODOWYM

Jednym z ważniejszych zadań doradcy zawodowego w trakcie udzielania porady indywidualnej jest dokonanie właściwej diagnozy zasobów zawodowych klienta. Na zasoby te składają się związane z funkcjonowaniem zawodowym umiejętności poszukującego porady, jego uzdolnienia i predyspozycje, cechy osobiste oraz dotychczasowe doświadczenie. Właściwe zdiagnozowanie tych obszarów pozwala na określenie indywidualnych możliwości klienta związanych z podjęciem pracy, podnoszeniem kwalifikacji, czy wyborem lub zmianą zawodu. Pomocnym narzędziem w dokonaniu takiej diagnozy są testy psychologiczne.

Wykorzystanie testu w pracy z klientem powinno być zawsze poprzedzone rozmową wstępną, na której doradca określi, czy istnieje rzeczywista potrzeba użycia takiego narzędzia. W podejmowaniu tej decyzji najogólniej można kierować się odpowiedzią na pytanie, czy zastosowanie testu pomoże klientowi w samodzielnym i odpowiedzialnym podjęciu decyzji zawodowej. Należy przy tym pamiętać, że stosowanie psychologicznych narzędzi diagnostycznych nie może zastępować rozmowy z klientem, a stanowi jedynie dodatkowe źródło informacji.

Podczas rozmowy wstępnej zadaniem doradcy jest precyzyjne ustalenie problemu zawodowego klienta, stanowiące punkt wyjścia do dalszej pracy. Bierze się tutaj pod uwagę takie zagadnienia jak sytuacja zawodowa poszukującego porady, jego oczekiwania i wyobrażenia dotyczące pracy, a także motywacja oraz subiektywny sposób odbierania i interpretacji własnej sytuacji. Konkretnie określenie sprawy, z jaką zgłasza się klient, jest konieczne, aby dobrać właściwe narzędzie diagnostyczne w przypadku podjęcia przez doradcę decyzji o jego zastosowaniu. Dostępne w Centrum Informacji i Planowania Kariery Zawodowej w Elblągu testy psychologiczne pozwalają na określenie m.in. takich predyspozycji i kompetencji zawodowych jak: zainteresowania zawodowe i preferencje dotyczące środowiska i warunków pracy, profil zdolności intelektualnych osób zamierzających podjąć naukę na studiach wyższych, uzdolnienia ogólne w odniesieniu do wyodrębnionych grup zawodów, zdolność nauki języka obcego, inteligencja emocjonalna, kompetencje społeczne, a także indywidualnych cech jednostki takich jak osobowość, nastrój, reakcje na stres czy twórczość. Przy doborze narzędzi diagnostycznych doradca psycholog zawsze upewnia się, że stosowane przez niego narzędzia są odpowiednie pod względem dokładności pomiaru, trafności i rzetelności w odniesieniu do odpowiednich populacji, oraz zwraca uwagę na to, by stosować testy tylko dla takich celów, dla których są odpowiednie dowody trafności.

Właściwie przeprowadzone badanie powinno spełniać szereg wymagań dotyczących nie tylko samego wykonania testu, ale także obliczania i interpretacji wyników oraz sposobu przekazania ich osobie badanej. Zazwyczaj procedury testowania przewidują badanie w starannie kontrolowanych lub ujednoliconych warunkach. Oznacza to przede wszystkim ściśle przestrzeganie wskazówek i instrukcji zamieszczonych w podręczniku testowym. Należy ponadto zapewnić odpowiednie warunki lokalowe, tak aby podczas przeprowadzania badania nie zostało ono zakłócone przez żadne czynniki zewnętrzne, takie jak obecność innych osób czy hałas. Przed przystąpieniem do badania doradca ma obowiązek poinformować osobę badaną o jej prawach w odniesieniu do sposobu wykorzystania wyników testów i prawie dostępu do nich, a także upewnić się, że poszukujący porady wie, iż wykonanie testu jest opcjonalne i że świadomie wyraża na nie zgodę. Jest to szczególnie istotne w przypadku osób bezrobotnych skierowanych do CiPKZ przez powiatowe urzędy pracy. Osoby takie często są błędnie przekonane, że poddanie się testom jest obowiązkowe, a za odmowę udziału w badaniu czekają je konsekwencje w postaci np. utraty statusu osoby bezrobotnej.

Interpretując wyniki testu doradca-psycholog bierze pod uwagę szereg czynników. Do kategorii czynników formalnych można zaliczyć takie cechy testu jak jego rzetelność, błąd pomiaru oraz inne właściwości skal, które mogą sztucznie zawyżyć lub zaniżyć wyniki. Ponadto, rezultaty testów należy zawsze interpretować w świetle dostępnych informacji na temat osoby badanej (takich jak wiek, płeć, wykształcenie czy tło kulturowe), w związku z czym doradca powinien posiadać wiedzę o wpływie, jaki te czynniki mogą mieć na wynik testu. Ważną umiejętnością doradcy na tym etapie pracy z testem psychologicznym jest zdolność integracji wyników badania z innymi, mniej formalnymi składnikami

sytuacji diagnozowania, takimi jak dane biograficzne czy dane pochodzące z nieustrukturalizowanego wywiadu z osobą badaną.

Ostatnim etapem procesu diagnozy z użyciem standaryzowanych narzędzi psychologicznych jest przekazanie informacji o wynikach badania i ich interpretacji osobie badanej. Informacje zwrotne o wynikach testu powinny być przedstawione w konstruktywnej i pozytywnej formie, językiem dostosowanym do poziomu rozumienia odbiorcy. Doradca zawodowy główny nacisk kładzie na mocne strony klienta, akcentując te zdolności i umiejętności które są u badanego względnie najbardziej rozwinięte w porównaniu z jego innymi zdolnościami. Ważne jest, aby klient właściwie zrozumiał wagę jaką posiadają dane testowe w stosunku do innych źródeł wiedzy na swój temat, a przede wszystkim zdawał sobie sprawę z tego, że nie powinny być one analizowane w oderwaniu od pozostałych informacji. Należy także unikać uogólniania wyników testów na te cechy lub właściwości, których test nie mierzy. Na etapie przekazywania informacji zwrotnej istotne jest, aby doradca poinformował klienta o tym, w jaki sposób może on wykorzystać wyniki testu w podejmowaniu decyzji oraz wspierał go w tym procesie.

Kompetentne stosowanie testów w poradnictwie zawodowym wymaga od doradcy posiadania wielu umiejętności, począwszy od umiejętności interpersonalnych, w tym ustnego i pisemnego komunikowania się, koniecznych do stworzenia właściwej atmosfery podczas badania i przekazywania informacji o jego rezultacie, poprzez teoretyczną i praktyczną wiedzę dotyczącą stosowania testów, analizy danych testowych i opracowywania raportów, a skończywszy na znajomości społecznego, kulturowego i politycznego kontekstu w jakim dany test jest stosowany oraz wiedzy na temat możliwego wpływu tego typu czynników na interpretację rezultatów testu i sposób ich wykorzystania. Poza umiejętnościami, jakimi musi wykazać się doradca-psycholog stosujący testy, nieodzownym jest również bezwzględne zachowanie standardów etycznych, wśród których głównym wymogiem jest bezstronność – sytuacja testowania nie może nikogo faworyzować lub dyskryminować, doradca musi być zatem świadomy możliwości istnienia negatywnych stereotypów społecznych dotyczących grupy, z jakiej pochodzi osoba badana i dbać o to, by posiadanie przez niego takich stereotypów nie wpłynęło na proces diagnozy.

Karolina Bojczuk

Centrum Informacji i Planowania Kariery Zawodowej w Elblągu